

ВАСИЛЕНКО

УДК 658.14

Юлія Миколаївна
juliarprokorchuk@mail.ruФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯFINANCIAL STABILITY OF A COMPANY AND MEASURES FOR ITS
IMPROVEMENTстудентка 2 курсу
магістратури КНУ ім. Т.
Шевченка

Стаття присвячена розкриттю сутності і значення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Досліджено фактори впливу на стійкість фінансового стану, а також основні методи її діагностики. Проаналізовано фінансову стійкість українських підприємств у відповідності з видами економічної діяльності та запропоновано систему заходів для її підвищення. Виявлено, що відсутність у вітчизняних підприємств ефективних методів і засобів забезпечення фінансової стійкості та планування стратегії стабільного розвитку є одним з чинників кризових явищ в українській економіці.

Статья посвящена раскрытию сущности и значения финансовой устойчивости субъектов хозяйствования. Исследованы факторы влияния на устойчивость финансового состояния, а также основные методы ее диагностики. Проанализировано финансовую устойчивость украинских предприятий в соответствии с видами экономической деятельности и предложено систему мер для ее повышения. Обнаружено, что отсутствие у отечественных предприятий эффективных методов и средств обеспечения финансовой устойчивости и планирования стратегии устойчивого развития является одним из факторов кризисных явлений в украинской экономике.

The article is dedicated to reveal the nature and importance of financial stability of company. The factors of influence on the stability of the financial condition and basic methods of diagnostics are examined. The financial stability of Ukrainian enterprises according to economic activities and the system of measures for its improvement are analyzed. It is revealed that the lack of effective methods and means to ensure financial stability and sustainable development planning strategy in the practice of domestic enterprises is one of the factors of the crisis in the Ukrainian economy.

Ключові слова: фінансова стійкість, фактори впливу на фінансову стійкість, тип фінансової стійкості, діагностика, управління фінансовою стійкістю

Ключевые слова: финансовая устойчивость, факторы влияния на финансовую устойчивость, тип финансовой устойчивости, диагностика, управление финансовой устойчивостью

Keywords: financial stability, factors of influence on the financial stability, type of financial stability, diagnostics, management of stability of financial condition

ВСТУП

Досвід соціально-економічного розвитку України показує, що основою її фінансової стабільності є фінансова стійкість комерційних організацій як найбільш важливого структурного елемента економіки країни. Фінансова стійкість слугує основою надійного стану суб'єкта господарської діяльності на ринку, що дозволяє і керівництву, і зовнішнім користувачам фінансової інформації визначити потенційні можливості підприємства, його платоспроможність та незалежність у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Проблемами визначення та забезпечення фінансової стійкості підприємства займалися видатні вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких Білик М.Д., Бланк І.О., Коробов М.Я., Крухмаль О.В., Лахтіонова Л.А., Савицька Г. В., Цал-Цалко Ю.С. та інші. Проте, незважаючи на різноманітність та ґрунтовність досліджень методологічних та

методичних підходів щодо оцінки фінансової стійкості підприємства та управління нею, на сьогодні серед науковців немає одностайності щодо трактування даної економічної категорії. Відкритим також є питання створення єдиної загальноприйнятої методики розрахунку показників фінансової стійкості.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні економічної сутності фінансової стійкості підприємства, а також визначення основних шляхів її забезпечення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є методичні та інструктивні матеріали з питань економіки та фінансів, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння, наукової абстракції, узагальнення, статистичні методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, є важливим показником для інвесторів, а також відображає здатність

підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями.

В економічній літературі під фінансовою стійкістю підприємства розуміють характеристику стану фінансових ресурсів підприємства та результативність їх розміщення; ступінь залежності підприємств від залучених джерел фінансування; результат діяльності; стан рахунків підприємства, які гарантують його платоспроможність; ліквідність; прибутковість та кредитоспроможність [10, с. 146 – 147].

Аналіз науково-методичних джерел щодо тлумачення категорії «фінансова стійкість» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Методичні підходи щодо визначення поняття «фінансова стійкість»

№	Автор	Визначення
1	Білик М. С., Шелудько В. М.	Фінансова стійкість – це забезпеченість активів підприємства стійкими джерелами їх формування, гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів [4, с. 287].
2	Бланк І.	Фінансова стійкість – це характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються [5, с. 321].
3	Коробов М. Я.	Фінансова стійкість – це відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану [7, с. 114].
4	Крухмаль О. В.	Фінансова стійкість підприємства – це здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу [1, с. 32].
5	Лахтіонова Л. А.	Фінансова стійкість – це динамічна інтегральна характеристика здатності системи трансформації ресурсів і ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища [9, с. 84].
6	Мамонтова Н. А.	Фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва [11, с. 3].
7	Савицька Г. В.	Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [13, с. 438].
8	Цал-Цалко Ю. С.	Фінансова стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність [14, с. 203].

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис. 2).

До чинників I рівня відносять фазу економічного розвитку системи та стадію життєвого циклу підприємства.

Зовнішніми чинниками II рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо).

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом.

Деталізуючими чинниками є: середній рівень доходів населення; рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегію управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегію управління ризиком [12, с. 282 – 284].

Рис. 2. Фактори, що здійснюють вплив на фінансову стійкість підприємства [складено автором на основі [12, с. 281 – 284]]

В сучасній теорії та практиці фінансового аналізу діяльності підприємства існує ряд методів оцінки фінансової стійкості підприємства, найбільш відомими та вживаними з яких є:

- оцінка фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних і відносних показників;
- застосування методів бальної оцінки для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства;
- рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємства.

Метод оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою використання абсолютних показників ґрунтується на розрахунку показників, які з погляду даного методу найбільше повно характеризують фінансову стійкість підприємства. Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовується кілька показників, які відбивають різні види джерел:

- наявність власних оборотних коштів;
- наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат або функціонуючий капітал;
- загальна величина основних джерел формування запасів і витрат.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три показники забезпеченості запасів і витрат джерелами формування:

- надлишок або нестача власних оборотних коштів;

- надлишок або нестача власних і довгострокових позикових джерел;
- надлишок або нестача загальної величини основних джерел.

На основі цих складових формується трьохкомпонентний показник фінансової стійкості підприємства та робиться висновок про її тип, а саме:

- абсолютна фінансова стійкість;
- нормально стійкий фінансовий стан;
- нестійкий фінансовий стан;
- кризовий фінансовий стан [8, с. 76 – 80].

Для визначення інтегральних показників фінансової стійкості використовують як і методи бальної оцінки (скорингові методи оцінки кредитоспроможності), так і прогнозні показники загрози виникнення банкрутства.

Бальний метод оцінки фінансової стійкості базується на визначенні фактичних значень певного набору відносних показників та наявності шкали оцінювання в балах інтервальних значень даних показників. В залежності від величини фактичного значення показника фінансової стійкості, йому присвоюється певна величина балів на підставі інтервальної шкали і таким чином сумуючи бали можна визначити інтегральне значення показника фінансової стійкості [13].

Розглянемо фінансову стійкість підприємств України залежно від видів економічної діяльності протягом 2009 – 2013 рр. Обсяги власних оборотних коштів українських підприємств наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Наявність власних оборотних коштів у підприємств України за видами економічної діяльності у 2009 – 2013 рр., млн. грн.

[складено автором на основі [6, с. 50 – 51]]

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-
Вид економічної діяльності	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство	6523,3	23558,5	37333,5	46318,2	38877,7
Промисловість	-136022	-173988	-194978	-276896	-311797
Будівництво	-34034,9	-34525,2	-41864,9	-65992,1	-73930,8

Продовження таблиці 2

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	-93552,6	-76982,6	-86883	-80181,5	-120005
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-57597,3	-58979,1	-64145,6	-53701,3	-68627,9
Тимчасове розміщування і організація харчування	-5836,6	-6181,9	-8055,5	-11086,7	-11785,8
Фінансова та страхова діяльність	21873,9	113295,2	123585,5	127314,2	120608,4
Освіта	-10	-16,7	-43,3	-18,8	-47,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-2546,4	-3004,8	-3557,1	-3558	-3822,1

Більшість галузей мають негативні значення власного оборотного капіталу. Винятком є сільське господарство та фінансова і страхова діяльність.

Значення цього показника для підприємства пов'язане не лише з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів та деякою гарантією

ліквідності, а й з характером і причинами його змін і тим безпосереднім впливом, який вони здійснюють на перспективну платоспроможність підприємства.

На основі порівняння суми запасів і витрат з різними за строком джерелами коштів визначається тип фінансової стійкості (табл. 3)

Таблиця 3

Типи фінансової стійкості підприємств України за видами економічної діяльності у 2009 – 2013 рр.

[складено автором на основі [6, с. 50 – 51]]

Вид економічної діяльності	Період				
	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство	Нестійкий				
Промисловість	Нестійкий				
Будівництво	Нестійкий				
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	Нестійкий				
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Нестійкий				
Тимчасове розміщування і організація харчування	Нестійкий				
Фінансова та страхова діяльність	Абсолютна фінансова стійкість				
Освіта	Нормальна фінансова стійкість				
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Нестійкий				

Як видно з табл. 3, для суб'єктів господарювання України характерним є нестійкий фінансовий стан, що характеризується дефіцитом нормальних джерел фінансування (а саме власних оборотних коштів, короткострокових та довгострокових позик) для повного фінансування сформованого обсягу запасів та витрат майбутніх періодів.

При цьому слід зазначити, що робити висновок про стійкість фінансового сектора та відсутність кризових явищ у фінансуванні освіти на основі наведених даних некоректно з огляду на низьке значення матеріальних запасів у забезпеченні нормальної реалізації основної діяльності

підприємств відповідної галузі.

Проаналізувавши тип фінансової стійкості українських підприємств, можна запропонувати шляхи забезпечення стійкого фінансового стану суб'єкта господарювання. Першочерговим етапом є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення

грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок: зменшення суми постійних витрат (зокрема витрат на утримання управлінського персоналу); зменшення рівня умовно-змінних витрат; продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями; відтермінування виплат дивідендів та відсотків. Збільшити суму грошових активів можна за рахунок: рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення); прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту); оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко-економічних розрахунків); скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансова стійкість є відображенням стабільного переважання доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперерйному процесу виробництва та реалізації продукції. У контексті підвищення ефективності господарської діяльності у стратегічному масштабі забезпечення фінансової стійкості має стати об'єктом постійного моніторингу з боку менеджмента підприємства. Стійкість розвитку господарюючого суб'єкта потрібно оцінювати за допомогою аналітичних процедур, враховуючи специфічні особливості галузі діяльності та довгострокові цілі підприємства.

Література

1. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: [монографія] / [Крухмаль О.В., Коваленко В.В.]. – Суми: УАБС НБУ. – 2007. – 198 с.
2. Бержанір І.А. Діагностика фінансової стійкості підприємств України / І.А. Бержанір // І.А. Бержанір. – 2013. – № 10 (48). – С. 34 – 39.
3. Біленька Я.Р., Рудницька О. М. Шляхи покращання фінансового стану українських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/files/special/19.pdf>.
4. Білик, М.Д. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посібн. / М. Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2005. – 588 с.
5. Бланк, І.А. Финансовый менеджмент [Текст]: учебное пособие / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2004. – 655 с.
6. Діяльність суб'єктів господарювання за 2013 р.: статистичний збірник // Державна служба статистики України. – К.: «Консультант», 2014. – 447 с.
7. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / М.Я. Коробов. – К.: Знання, 2002. – 294 с
8. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки / М.Н. Крейнина. – М.: ИКЦ "Дис", 1997. – 224 с.
9. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання [Текст] : навчальний посібник / Л.А. Лахтіонова. – К.:КНЕУ, 2006. – 388 с.
10. Люта О.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / О.В. Люта, А.В. Сізова // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія «Економічні науки». – 2012. – № 2. – С. 145 – 156.
11. Мамонтова, Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Мамонтова Н.А. – К., 2006. – 16 с.
12. Нетак О.Б. Моніторинг чинників впливу на фінансову стійкість та платоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання у посткризовий період / О.Б. Нетак, М.В. Рубаха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – 23.4. – С. 278 – 285.
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навчальний посібник / Г.В. Савицька. – 3-те вид. виправл. і доп. – К.: Знання, 2007. – 943с.
14. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посібн. / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, О.Г. Денисюк. – К.: Цетр учбової літератури, 2008. – 566 с.